

տիպար կրնայ հանդիսանալ: Այս առաւել եւս կը ցոյանայ իւր բազմաթիւ երկարութեանց մէջ, որոնցմէ յիշատակելի են հետեւեալները: Աւուսից ելիքէ եւ Գրեգորի, Յիզկի 1893. Անցիւր, Բագու 1895. Գաղաթի Գաղաթի. Պետերբուրգ 1886. Այս առեղծուածային գրքին վրայ քննադատական գրուածք մը գրեց իմֆֆին, ուր կը ջանայ ցոյց տալ, թէ Բարուդարեան Մակար վարդապետ երկրորդ Խորենացի մ'ըլլալ փորձած է մտացածին հնարումներով: Ոչինչ արժէք ունի վերջնայ պատասխանը «Զննադատութիւն քննադատութեանց, տիտղոսի ներքեւ, Յիզկի 1888. Խոր գլուխ 'գործողն է Պապ'»-ին: Աւուսից ուսումնասիրութիւնը, որուն առաջին հատորը միայն լոյս տեսած է դժբախտաբար. մինչ երկրորդ հատորը, թեպէտ պատրաստ, հրատարակչի մը պէտք ունի: Մակար եպիսկոպոս իւր պատմագիր մեծ նշանակութիւն չունի, կը պահել քննադատական ոգին, որ պատմական նիւթերու թոհ է բոհին միակ կենդանութիւն առողջ է: Իւր յիշեալ երկերը աւելի տեղադրական կողմանէ նշանաւոր են. մասնաւոր որ հեղինակը անձամբ չըլլած է յիշատակած վայրերը, հետազոտած եւ արձանագրած: Ունիտեալ վիպական եւ բանաստեղծական գրուածքներ, որոնց մէջ չի յայտնուի այն տաք երեւակայութիւնը եւ դեպքերու ներդաշնակ կապակցութիւնը, որ վիպասանի մը գլխաւոր զարգերը կը կազմեն:

2. Գաղաթի 1906. Առաջին հայեցուածքին իսկ կ'սփռուի զուրկը այս գեղարուեստական թերթին արտաբնէն ու ներքինէն: Շատ զգալի է գեղունացն ներկայ տարւան յառաջագիտութիւնը. մ'անաւանդ պատկերաց ընտրութեան կողմանէ իւր անուան լիովին կը համապատասխանէ: Յիզկի անոնցմէ հետեւեալները. Տիրամայրը Յիսուս մանկան հետ, Ծաղկասէր Զուշանիկ, Արար նկարիչը, Ջատիկ անանկալները, Մայիսի վարդեր, Երկու քոյրերը, Անհասանելի, Անծերանալի սէրը, Փառանձեմ, Երբ օրիորդ էի, Եւն, Եւն: Կը բովանդակէ նաեւ շատ գունատիպ նկարներ ալ: Տեղուր անձկութիւնը չի ներքի պատկերաց մեկնութեանց ինչպէ՞ս բովանդակած յօդուածներէն կ'արժէ յառաջ բերել Ռոստոմայի տիտղոսի ներքեւ քաղաքական պատմական գրութիւնը (Հ. Միսնի Երմիսան), Մուշեղ Եղիշիւնի Բաբուրի (Աստուածատուր Բեկ-Վեփիսիան) եւ Գրեգորի անձկութիւն Սիրանոյշի կենսագրականները (Ավօ): Ջերմապէս կը յանձնարարենք այս շքեղ պատկերազարդ հայա-

թերթը, ոչ միայն գեղարուեստի սիրահարներու այլ նա եւ ամեն հայրենասէր ազգայիններու, վասն զի Վենետիկի յարգելի Միաբանութիւնը ստոր վաստակը կ'ովկասի Հայոց արկածեալներուն յատկացուցած է:

3. L. Duchesne անցեալ տարի հրատարակած է փոքրիկ յօդուած մը՝ L'Arménie chrétienne dans l'histoire ecclésiastique d'Eusèbe տիտղոսի տակի Mélanges Nicole (Ժընեւ 1905, էջ 105—109): Այս յօդուածին բովանդակութիւնն է, 1) Մերութեան եպիսկոպոսը՝ որուն ուղղուած է Դրիոնսիոս Աղեքսանդրացւոյ թուղթն (Եւսեբիոս Նիզքցի, Պատմ. Ջ. 46), կը նստէր ի փոքր Հայո, որ Գ. դարուն Գամբաց կուսակալն իշխանութեան տակ էր: 2) Քրիստոնեայ Հայք զորոնք (Եկղեցի, Պատմ. Թ. 8) Մաքսիմիս զոհ զոհեալ կը բանագատէր, կը բնակէին տատրապութեանց մէջ, որ Դրիոնիտիանոսի եւ Գաղեթիոսի Պարսից դէմ մղած պատերազմէն ետքը՝ Հայաստանէն բաժնուելով՝ հոռովմական բաժնին մասն եղան ուղղակի:

4. Թարգմանութիւն Գրեգորի Նիզքցի-էն: Կոնիսթը The American Journal of Theology (Պ, 1905, էջ 719—740) թերթին մէջ Գրեգոր թղթացին կը թարգմանէ Աղեքսանդրիոյ Պետրոս պատրիարքին եւ Ակակի թղթակցութիւնն ու քննն կայսեր Հենոտիկոնն եւ Անաստաս թագաւորին թուղթը (Գրեգոր թղթաց էջ 243—278)՝ տալով թարգմանութեան հետեւեալ վերնագիրը՝ Anecdota Monophysitarum. Correspondence of Peter Mongus, Patriarch of Alexandria, and Acacius patriarch of Constantinople, together with the Henoticon of the emperor Zenon and the rescript of the Emperor Anastasius, now first translated from the old armenian text. Այս թարգմանութեան կտորներուն մէջէն միայն Հենոտիկոնի յունարէն բնագիրը ծանօթ է: Ատորքէնէ թարգմանութեան են ըստ Կոնիսթը Գրեգոր թղթացի վերոյիշեալ կտորները:

5. Հեթանոսութիւնն ու իւրեւոր իր-ութիւնն: «Ալեք» օրաթերթին մէջ կը կարգանք (Թ. 53) «Այս տարի Պրոֆ. Մառնի կ'ուղեւ է Անիում պեղումների ժամանակ գտնել մի բրոնզէ ջահ, արձանագրութիւն եւ՝ որ հետաքրքրական է, Գաղիկ թագաւորի արձանը, Արեւելի գիւտը մանաւանդ նշանաւոր է նրանով, որ գաղափար է տալիս Բագարտունեաց թագաւորների հազուատ մասին»: